

Maaleht usutles Trivimi Vellistet

Trivimi Velliste Pätsi monumendist: juhid on pronksis sellepärast, et nad olid olulised, mitte ideaalsed

“Tee kõik endast olenev, et maailm oleks nii ilus, kui sina tahaksid,” soovitab 4. mail 70aastaseks saav poliitik ja muinsuskaitaja [Trivimi Velliste](#). “Sest vaid nii tegutsedes on meil lootust.”

Kui armas on teile Eesti isamaa praegusena?

Isamaad ei saa valida, see on ette antud. Seetõttu on isamaa ainuomane, ta määrab suuresti sinu identiteedi – järgmine sõnaus peaks leidma “identiteedile” hea eestikeelse vaste.

Isamaa on asendamatu. Mis on asendamatu, on paratamatult armas kõigi oma puuduste ja vigadega. Kodumaa on asendatav – kes lähevad uuele kodumaale, kannavad ikka veel isamaad südames.

Milliseks hindate iseenda panust selles, et isamaa on praegu just selline, nagu on?

Vabadust, mille järele me nii väga janunesime, on meil nüüd rohkem, kui keegi oleks osanud arvata.

See hindamine tuleb jätta teiste hooleks – veel parem, kui kaugvaates. Kaugelt näeb paremini. Hiinlastel on tuntud vastus küsimusele, mida nad arvavad 1789. aastal aset leidnud [Prantsuse revolutsioonist](#): vara öelda, sündmus on liiga värske.

Mida soovite veel ära teha?

Otsin viise, kuidas suurendada Eesti ühiskonna sidusust, [Lennart Meri](#) öelnuks – koosmeelt. Vabal rahval võib ja peabki olema palju erinevaid arvamusi, aga hea on, kui need pigem täiendavad, kui et välistavad üksteist. Ja et isegi juhtudel, kui välistavad, suudaksime järgida reegleid, kuidas siiski otsuseid langetada ja edasi liikuda. Kõik algab oskusest üksteist kuulata – ja ka kuulda.

Kui leiate Eestis miskit laiduväärset, siis mis see on?

Tänulikkus! Seda on vähevõitu. Meil on läinud hästi, kui meenutada vaid kolme aastakümne taguseid unistusi. Seda vabadust, mille järele me nii väga janunesime, on meil nüüd rohkem, kui keegi oleks osanud arvata. Praegu on mure, mida sellega peale hakata. Sõnavabaduse poolest oleme peaaegu maailma tipus! Aga et vabadus ja vastutus käivad käsikäes, seda on lihtne ütelda, ent raske igal sammul meeles pidada.

Tänulikkus tähendab ka suuremeelsust. Isegi poliitikas, kus võitja ei pea tingimata võtma kõike. Võimuliit saaks ja võiks austada rohkem vastasrinda – [Riigikoguski](#). Aga selline austus saab olla üksnes vastastikune. Valitsuse põhjamine ja manamine olgu mitte ainult siiras, vaid ka hästi põhjendatud. Ja kõnepruugilt väljapeetud. See kõik kokku on ühe rahva poliitiline kultuur. Mõni rahvas on seda kultuuri saanud arendada kaheksa sajandit. Meie – sajandist vaid napilt poole.

Millistel motiividel on Eestit tiritud suunas, mida põlisrahvas ei hinda?

Üleilmastumine on nähtus, mida me veerand sajandit tagasi hästi ei tajunud. Tahtsime suurest puurist välja! Aga kuhu!?

Vabadusel on mitu palet. Üks neist on turumajandus, mis puuduses elanutele tundus taevamannana. Nüüd teame, et turg üksi ei too kaugeltki lunastust. Üleilmastunud turg võib lahustada kultuure ja suretada keeli, kui sellele pole vastutungi.

Ikka ja jälle öeldakse: miljoniline riigirahvas on kui ilmaime – kuidas see küll suudab olemas olla!

Need, kes paljukannatanud isamaad vaimsetest varemest üles aidanud ehitada, on ühel või teisel

viisil ikka Trivimi Vellistega kokku puutunud, talle kaasa kõnelnud või sootuks vastu olnud.

Ükskõikseks pole ta jätnud poolehoidjaid ega ka vastaseid, ükskõikne pole omaaegne muinsuskaitse seltsi esimees, välisminister ja mitmekordne Riigikogu liige tänini.

Rahvusliku mälu ja eneseväärikuse küsimused panevad teda ikka ja jälle mõtlema ning tegutsema.

Kui heaks hindate Eestis rahvaalgatuse võimalust?

Rahvaalgatuseks on Eestis piisavalt võimalusi. Eesti on väga vaba maa. Puudus on aga algatusvõimelistest inimestest – neid sünnib igasse ühiskonda vähe. Seda väärtuslikumad on need, kes midagi algatavad.

Algatajad kerkivad esile, kui aeg seda nõuab. Laulva revolutsiooni ajal loodi pea igas kihelkonnas oma muinsuskaitse selts ja paar aastat hiljem kodanike komitee.

Põhiseaduse väga hõlpsat muutmist – näiteks rahvaalgatuse korras – ma ei poolda. Rahva meeleolud võivad olla üpris muutlikud ja tagantjärele rahvale endale ebameeldivad.

Keda ja mida tuleks rahvusriigis eelkõige mäletada? Kuidas seda teha?

Mäletama ja hindama peaksime seda, mis meid liidab ja ühisele tegevusele koondab. Nagu seda on meie sinimustvalge lipp. Aga ka suured rahva ja vaimuelu juhid: Kreutzwald, Koidula, Hurt, Jakobson, Tõnisson, Päts, Tammsaare, Under.

Kas kardame oma minevikku?

Meie minevik on olnud ülekohtuselt raske. Meie alateadvus otsib süüdlast, kes ei saa olla kaugel, süüdlane peab olema omade hulgast ja teda tuleb karistada. Ainult nii saame oma trauma välja elada.

Kõik, millele on peale hinganud kõikvõimas Aeg, on saanud muinsuseks. Muinsus on meie olemasolu mälu.

Siin on väga õpetlik käimasolev lugu Konstantin Pätsi mälestusmärgiga. Algatajate mõte oli käsitada teda kui riigi sünnihetke sümbolit, Eesti George Washingtoni, kuna peatselt pühitseme riigi 100. sünnipäeva.

Keegi ei eita, et Päts juhtis riigi väljakuulutamist. Ent me ei kuula üksteist, hakkame üksteisest mööda rääkima ja kogu Eesti ajalugu esile tooma. Kui inglased toiminuks sama moodi Winston Churchilliga, kes andis käsu pommitada Dresdenit, kus polnud nimetamisväärselt sõjaväge, ei saaks Londonis olla tema mälestusmärki. Rääkimata Napoleonist Pariisis, kelle suur ego on üldtuntud.

Napoleon, Churchill, Pilsudski, Smetona, Ulmanis on kõik pronksis sellepärast, et nad olid olulised, mitte ideaalsed. Meie ei suuda ära leppida oma ajaloo, pühitseme riigi suurjuubelit pealinnas ainult ühe riigipea mälestusmärgiga – Boriss Jeltsiniga. Kas see ongi meie teadlik valik?

Millises seisus on meie muinsuskaitse? Millised on ülesanded, õnnestumised, lootused?

“Muinsuse” mõiste on väga avar. Kõik, millele on peale hinganud kõikvõimas Aeg, on saanud muinsuseks.

Muinsus on meie olemasolu mälu. Ilma mäleta ei jää ellu mitte keegi – ei ükski rahvas ega ükski riik. Seetõttu on muinsuskaitse paratamatus – meie tuleviku kaitse.

Kolm aastakümnet tagasi, kui ulatuslik muinsuskaitse liikumine sündis, olid lootused suured. Meie lipukiri oli: “Muinsuste muinsus, mis tuleb taastada, on Eesti Vabariik!” Suurim lootus on läinud täide, aga palju väikesi lootusi mitte.

Muinsuskaitse on edenenud väga ebahütlaselt. Kui vaatame ehitusmälestisi, siis Tallinna vanalinn särab, samas on mitme maakonnalinn ajaloolised südamikud pooleldi hüljatud, väärtuslikud kaitse

all olevad majad lagunemas.

Veel hullem on lugu mõneski kaunis kihelkonnakeskuses, kust rahvas on ära kolinud. On väga palju trööstituid mõisahooned, kuid on ka palju häid näiteid.

Muinsuskaitse liikumise üks algushetki oli tõrvikuvalgel keeleloits [Tallinnas Raekoja platsil](#). Toona oli eesti keel väga ohustatud vene keele survest. Ja keegi ei osanud arvata, et kolm aastakümnet hiljem on asi veel hullem – meie armsat emakeelt lämmatab imetletud inglise keel.

Kas teie enda poliitikukarjäär oleks võinud kulgeda kõrgema kaarega?

Inglise filoloogina vastaksin nende kõnekäänuga: alati saab paremini. Muidugi oleksin pidanud veelgi ulatuslikumalt rakendama oma keelteoskust ja diplomaatiakogemust.

Ent ajalugu ei tunne “olekseid”. Hea ja edukas poliitik on väga keeruline inimtüüp, milles on üheaegselt palju üksteist täiendavaid isikuomadusi. Kõige suurem kunst on leida tasakaal kogu ühiskonna huvide, oma erakonna huvide ja iseenda huvide vahel. Kui see hästi ei õnnestu, ei kujune ka suurt poliitikut.

Demokraatlik poliitik on väga sõltuv rahva meeleolust ja püüab rahvale teinekord liigagi mett mokale määrada. Selles on ka demokraatia nõrkus, millele on viidanud eelnimetatud Winston Churchill: demokraatia on vilets elukorraldus, aga paremat pole kah keegi leiutanud. Ma arvan, et minu huvid poliitikas olid liiga üldised.

Mis on teie arvamus – kas Eesti õnneaeg on veel ees?

Seda tahaksin ma teada! Kardan, et võimalus on 50:50. XXI sajandi kulg on äraarvamatu.

XIX sajand oli eesti rahva viimane õnneaeg – mitme põlvkonna vältel polnud sõda ja eestlaste arv aina kasvas. XX sajand oli väga karm, aga lõime siiski oma riigi.

Head ajad kestavad mõnikord päris kaua, aga mitte lõputult. Meie tulevik sõltub palju sellest, kui hästi suudame raskusteks sisemiselt olla valmis. Lähitulevikus on meil liitlaste näol seljatagune, mida pole varem kunagi olnud. Ent ohtude iseloom muutub kiiresti ja kõik ei sõltu meist endast.

Siiski on üks hea reegel, mis on kehtinud igal ajastul igal maal: tee kõik endast olenev, et maailm oleks nii ilus, nagu sina tahaksid. Kui väga paljud seda põhimõtet järgivad, siis on meil lootust.